

BOTANISCHE TUIN

ARBORETUM OUDENBOSCH

Een levende verzameling van ruim 2500 bijzondere bomen en planten te midden van het religieus erfgoed in Oudenbosch.

BELEIDSPLAN

2019 – 2028

Inhoud	pagina
Inleiding	3
Missie	4
Doelen	4
Beleidsplan 2019 -2028	6
1. Bedrijfsplan	6
1. De tuin	6
2. Gebouwen en infrastructuur	7
3. Beleven van de tuin	8
4. Openstelling	8
5. Vrijwilligers	9
6. Organisatie	9
7. Financiën	10
8. Marketing	10
9. Veiligheid	11
10. Samenwerking	11
11. Activiteitenplan BEDRIJF 2019-2023	12
2. Educatieplan	13
1. Doelgroepen	13
2. Evenementen	14
3. Programma	14
4. Deskundigheidsbevordering	14
5. Activiteitenplan EDUCATIE 2019-2023	15
3. Collectieplan	15
1. Aanzet tot collectiebeleid	15
2. Aanzet tot collectiebeheer	17
3. Activiteitenplan COLLECTIE 2019-2023	18

Stichting Arboretum Oudenbosch * Postbus 127 * 4730AC Oudenbosch
0165317171 * info@arboretumoudenbosch.nl * KvK 41104629
NL50 RABO 0140767495 * NL26 ABNA 0490957153 * NL04 INGB 0005181785
Bezoekadres: Achter 't Postkantoor 1 * 4731 PM Oudenbosch
Lid van de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen

Inleiding

Het gaat goed met stichting Arboretum Oudenbosch. Dat is dankzij het werk van vele enthousiaste vrijwilligers sinds de oprichting in juli 1987. Het is veel, zo niet alles waard, om dit in de toekomst zo te houden en zo mogelijk nog te verbeteren. In dit strategisch beleidsplan richten we ons op de nabije en verdere toekomst van de stichting. Vertrekpunt is de SWOT -analyse, de inventarisatie van sterke en zwakke punten en kansen en bedreigingen.

1. Sterk
  - a. Bijzondere collectie Aesculus, grootste van de Benelux, en de collectie kroonjuwelen.
  - b. Ontwerp en onderhoudsstaat van de tuin is top! Oogst veel waardering.
  - c. Locatie, de tuin ligt in het centrum van Oudenbosch te midden van religieus erfgoed
  - d. Evenementen: het programma is gevarieerd en trekt veel belangstelling
  - e. Organisatie en samenwerking (medewerkers + vrijwilligers + bestuur)
  - f. De intensieve samenwerking met NVBT -tuinen en met instellingen en bedrijven in de branche en in de omgeving.
  - g. We hebben een groeiend aantal bezoekers en een stevige financiële steun van sponsors, adverteerders en begunstigers.
  - h. De stichting is financieel gezond.
2. Zwak
  - a. De continuïteit in de bezetting van alle functies en taken door vrijwilligers
  - b. De onderbezetting bestuur en enkele vacante taken
  - c. De kennis van collectie is beperkt beschikbaar (autodidactisch)
  - d. Beheer succulentencollectie
3. Kansen
  - a. Aantrekkelijkere omgeving gezien de investering in Plan Tivoli e.o.
  - b. Toeristische ontwikkeling van Oudenbosch c.q. Halderberge: meer bezoekers
  - c. Groeiende belangstelling voor natuur en duurzaamheid
  - d. Samenwerking in netwerken Parelpad/ NVBT/ partners in 't groen
  - e. Samenwerking met onderwijsinstellingen (bo en vo) in Halderberge e.o.
4. Bedreigingen
  - a. De continuïteit van de stichting hangt op voldoende, geschikte vrijwilligers
  - b. Relatief grote afhankelijkheid van de financiële bijdragen van de gemeente Halderberge.

Zonder de zwakke punten uit het oog te verliezen, concluderen we dat de sterke punten overheersen. Dat is een mooie uitgangspositie om te kijken naar de kansen die we kunnen pakken en om tegelijkertijd het hoofd te bieden aan wat ons bedreigt. In dit strategisch plan doen we dat voor de periode tot 2028 al plannen we acties iets minder lang vooruit, tot 2023.

Oudenbosch, mei 2019.

Het bestuur.

Missie

Ontmoeten in het groen

Vanuit maatschappelijk en milieu-educatief belang en bewustzijn beheren en ontwikkelen we een gedocumenteerde, levende bomen- en planten collectie en dragen we als ‘botanic guardian’ op duurzame wijze bij aan het behoud van biodiversiteit.

‘Ontmoeten in het groen’ is de ultieme reden om de tuin open te stellen voor bezoekers en vrijwillige medewerkers om te kunnen ervaren hoe ‘gewoon bijzonder’ de tuin is.

Met onze voormalige kloostertuin in het historisch centrum van Oudenbosch dragen we bij aan het versterken van de toeristische aantrekkingskracht van het religieus erfgoed.

Doelen

De missie is dé reden van ons bestaan. Daarin ligt onze ultieme opdracht die we vertalen naar zestien concrete doelen over vier voor ons relevante beleidsvelden.

1. Economisch, overleven

- 1.1. Het veiligstellen van de continuïteit van de stichting en de tuin.
- 1.2. Het handhaven van een adequaat niveau van het onderhoud van de tuin en waar mogelijk de kwaliteiten van de tuin verder ontwikkelen.
- 1.3. Het voeren van een duurzaam financieel beleid zonder winst oogmerk en zonder het aangaan van leningen en wel met het opbouwen van een gezonde reserve voor het opvangen van verliezen en het doen van investeringen.
- 1.4. Het leveren van een actieve bijdrage aan de toeristische aantrekkelijkheid van het historisch centrum van Oudenbosch en in het verlengde daarvan van de gemeente Halderberge en de regio West-Brabant.

2. Recreatief, beleven

- 2.1. Het openstellen van de tuin voor bezoekers die daar rust, stilte, inspiratie, reflectie, bewondering of een specifieke eigen beleving vinden.
- 2.2. Het bieden van mogelijkheden aan de amateur kunstbeoefenaars voor exposities en muziekkuitvoeringen of het opdoen van inspiratie.
- 2.3. Het opzetten en uitvoeren van recreatieve/educatieve activiteiten in relatie tot de tuin voor de jeugd tot en met twaalf jaar
- 2.4. Het bieden van diverse mogelijkheden tot actieve vrijetijdsbesteding.

3. Educatief, leren

- 3.1 De tuin voor jong en oud presenteren als kenniscentrum van horticultuur.
- 3.2 Het wekken van interesse voor bomen en planten en de bezoeker bewust maken van het belang van biodiversiteit.
- 3.3 Het aanbieden van rondleidingen met begeleiding door een gids.
- 3.4 Het opzetten en uitvoeren van educatieve activiteiten.
- 3.5 Het leggen en onderhouden van relaties met instellingen die opleiden voor de sector natuur en milieu.

4. Wetenschap, onderzoek, verzamelen

- 4.1. Het verzamelen en documenteren van bomen en planten met prioriteit voor de verzameling Aesculus.
- 4.2. Het ontsluiten van de collectie voor het publiek.
- 4.3. Het openstellen en beschikbaar houden van de collectie voor onderzoek door wetenschappers.

BELEIDSPLAN 2019 - 2028

De vier voor ons relevante beleidsvelden met de onderscheiden doelen werken we hierna uit in drie deelplannen, *bedrijf, educatie en collectie*. Elk deelplan leiden we in met een korte beschrijving van de huidige stand van zaken en relevante ontwikkelingen die we signaleren. Vervolgens werken we de verschillende relevante onderwerpen stuk voor stuk uit met het formuleren van actiepunten voor de komende vijf jaren.

1. BEDRIJF

Beleven en overleven, *duurzaam borgen van de continuïteit van de stichting en de beleving van de tuin én plezierig werken in of in dienst van de tuin*

De missie en het beleid van de stichting zijn geïnspireerd en gebaseerd op de definitie van een botanische tuin zoals die is geformuleerd door de Botanic Gardens Conservation International (BGCI, 2012) en is omarmd door de NVBT.

'Botanische tuinen zijn instellingen waar een gedocumenteerde, levende plantencollectie wordt beheerd ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek, natuurbescherming, tentoonstelling en onderwijs.'

Essentiële voorwaarde om de ambitie zoals die spreekt uit de missie waar te kunnen maken, is de zorg om de continuïteit van de organisatie. Alleen dan zijn de gestelde doelen te realiseren. De gevorderde, volwassen fase waarin de stichting en de tuin nu verkeren, vraagt om een daaraan aangepast beleid. Ook de recente en aanstaande ontwikkelingen in de directe omgeving op grond van het plan Tivoli e.o. vragen daarom. De tuin is nadrukkelijk onderdeel geworden van het religieus erfgoed gelegen aan het Parelpad. Ook wijzigt onze positie geleidelijk vanwege politiek-bestuurlijke en maatschappelijke ontwikkelingen. Na de herindeling is bijvoorbeeld de aanleiding voor de oprichting van onze stichting wat op de achtergrond geraakt en tegen vrijwilligerswerk wordt anders aangekeken dan pakweg tien jaar geleden. Netwerken is dé manier om te blijven meetellen in de complexer wordende samenleving.

1.1 De tuin

Door het ruilen van percelen van grond aan de grenzen van de tuin in verband met de ontwikkeling van het plan Tivoli e.o. is de tuin tussen 2010 en 2015 in oppervlakte iets groter geworden en is de ingang verplaatst. Daardoor leidt de laan van oude Platanen tot de in 2014 gerealiseerde poort naar de entree. We voorzien geen nieuwe grenswijzigingen in de komende jaren. Omdat de realisering van het laatste deel van het plan Tivoli e.o. in de komende jaren zijn beslag krijgt, is het zaak alert te zijn op de ontsluiting van onze eigen ingang en zorg te hebben voor de tuingrens aan de zijde van het 'basketbalveld', waar woningbouw is gepland. Vanwege het hoogteverschil ter plaatse met onze tuin en de sterk verwaarloosde erfafscheiding moeten oplossingen gevonden worden voor de waterafvoer en de begrenzing van de tuin.

De tuin is in de afgelopen dertig jaar sterk tot ontwikkeling gekomen. Gegeven het basisontwerp van de tuin en de huidige beplanting, valt de komende periode minder te ontwikkelen. Er is eerder behoefte aan verdunnen dan aan uitbreiding van de beplanting. Het te ontwikkelen collectiebeleid zal hier rekening mee houden. (Zie hfst. 3). In de komende periode houden we vast aan het oorspronkelijk ontwerp van de tuin.

De tuin vraagt wel meer en andersoortig onderhoud dan in de eerste fasen van ontwikkeling. Om de professionaliteit en de continuïteit in het onderhoud te verzekeren, wordt meer uitbesteed.

De begeleidingscommissie adviseert het bestuur bij de ontwikkeling en onderhoudsactiviteiten in de tuin. Minimaal twee keer per jaar doen ze een schouw samen met medewerkers van collectiebeheer, tuinonderhoud en het bestuur. Het is belangrijk deze bron van kennis voor de tuin beschikbaar te hebben en te houden. Met de commissie buigen we ons bijvoorbeeld over de gevolgen van de droogte c.q. klimaatverandering en de mogelijke gevolgen daarvoor voor het onderhoud en de collectie(-beleid).

Actie

- Een directere verbinding tussen de ingang van het te realiseren cultuurcentrum en onze eigen ingang realiseren.
- Een afdoende oplossing vinden voor het opheffen van het hoogteverschil en de erfafscheiding aan de grens met het oude 'basketbalveld' bij de daar geplande bebouwing.

1.2 Gebouwen en infrastructuur

In 2012 is een nieuwe loods annex buitenopslag gerealiseerd. De locatie van de schuur was een sta in de weg voor de bouw van de OAK-appartementen en was voor ons ook logistiek gezien ongeschikt. Daarnaast bood de schuur onvoldoende ruimte om alle machines en gereedschap veilig en goed op te bergen. Ook het gebruik van de zolder als noodzakelijke opslagruimte van onder andere stoelen, schragen enzovoort werd voor medewerkers steeds lastiger. De nieuwe loods, waarop in 2018 een groen dak is gelegd, biedt nu veel ruimte en comfort en ligt direct naast de dienstingang aan de Ankerstraat. Ook de opslag van materialen en voorraden achter de loods is ruimtelijk en logistiek gezien een buitengewoon mooie oplossing.

De oude loods annex de succulentenkas is in 2017 geheel ontruimd en ingericht als ruimte voor het overwinteren van kuipplanten. Tijdens het seizoen is de ruimte ingericht voor educatieve activiteiten en in te zetten tijdens de kindermiddagen. De succulentenkas is toe aan groot onderhoud c.q. een renovatie. Het wachten is op de een kwalitatieve inzet van de succulentenvereniging die een toekomstnotitie in het vooruitzicht heeft gesteld.

Het entreegebouw moet behalve het reguliere onderhoud, denk aan schilderen, duurzamer worden gemaakt. De eigenaar heeft het tochtvrij maken van ramen en deuren aanbesteedt. De theekoepel vergt naast de reguliere schilderbeurt extra onderhoud aan de deur en raampartijen.

Het huidige bestand aan gebouwen is voldoende om alle daarin ondergebrachte functies te vervullen. Er is geen aanleiding voor nieuwe bouwplannen in de tuin in de voorzienbare toekomst.

De waterpartijen, vijver en Bansloot, zijn in redelijke tot goed onderhouden staat. Met regelmaat is overtollige beplanting uit de vijver gehaald. De bansloot wordt jaarlijks uitgebaggerd en van de rietkraag ontdaan. In 2018 is besloten om het waterpeil circa 15 cm hoger af te stellen en te monitoren. Overigens zou het, gezien de klimatologische ontwikkelingen en de invloed daarvan op de collectie, goed zijn om via een peilsysteem meer te weten over de ontwikkeling van de grondwaterstand.

De verblijfsaccommodatie van onze vaste gasten, denk aan de nestkasten, de vleermuiskasten en het insectenhotel, moet aantrekkelijk blijven voor deze bewoners van de tuin. Het insectenhotel heeft een grondige renovatie nodig c.q. moet worden vernieuwd.

De padenstructuur inclusief de houten en stenen brug zijn nog overeenkomstig het oorspronkelijk tuinontwerp. Er is geen aanleiding om daarin, zeker wat betreft de hoofdstructuur, iets te wijzigen. De kwaliteit van de paden is ongelijksoortig (split en asfalt) en hier en daar onder de maat (hobbelig). Omdat asfalt niet echt past in de tuin, zullen die paden in de komende periode worden voorzien van split. De houten brug over de Bansloot is steeds goed onderhouden en verkeert in goede staat.

Actie

- Entreegebouw duurzamer en comfortabeler maken voor baliemedewerkers en bezoekers door onder meer tocht te bestrijden, verwarming aan te passen, beeldoverzicht door middel van camera's, digitale informatievoorziening.....etc.
- Groot onderhoud aan succulentenkas in en na overleg met succulentenvereniging
- Groot onderhoud aan theekoepel
- Groot onderhoud aan splitpaden inclusief verwijderen van asfalt
- Renoveren van het insectenhotel
- Jaarlijks onderhoud aan nestkastjes en vleermuiskastjes en tuinbanken

1.3 Beleven van de tuin

Alle kwaliteiten die de tuin bezoekers kan bieden, rust, stilte, inspiratie, reflectie, bewondering of een specifieke eigen beleving, zijn te verbinden aan de activiteiten die we in de tuin (laten) ontplooien.

We bieden amateur kunstbeoefenaars naast de gelegenheid om hier inspiratie op te doen ook de mogelijkheid om hier een concert te geven of te exposeren in de tuin of een van de gebouwen.

Met het opzetten en uitvoeren van recreatieve/educatieve activiteiten in relatie tot de tuin valt er veel te leren en te genieten van de tuin.

De tuin en alle werk in het verlengde daarvan biedt vrijwilligers mogelijkheden voor actieve vrijetijdsbesteding, maar ook het maken van sociaal contact, het hebben van een dagbesteding en het werken aan een re-integratietraject in het arbeidsproces.

Actie

- Bezoekers actief ondersteunen met informatie o.a. door middel van een informatieve toegangkaart, themaboekjes en geschikte verwijzingen en informatieborden in de tuin.
- Bedenken van een of twee nieuwe attractieve evenementen om bezoekers te trekken en een nieuwe beleving van de tuin te bieden. LIFE, het lichtfestival, biedt hier mogelijk een kans
- Samenwerken met andere partijen (Parelpad, Visit Halderberge, TIG, EKH,..) om via gezamenlijke marketingactiviteiten meer bezoekers te trekken.

1.4 Openstelling

Op dit moment lijkt de openstelling voor bezoekers ruim voldoende. Tussen 1 april en 1 november is er behalve op maandag elke middag gelegenheid om de tuin te bezoeken. En daarbuiten is dat mogelijk op afspraak. Onze gastheren en -vrouwen ontvangen gemiddeld per jaar circa 12.000 bezoekers. De tuin is toegankelijk voor minder validen, met uitzondering van de bovenverdieping van het entreegebouw en dat moeten we maar accepteren. Bij de Kamer van Koophandel zijn de bezoekvoorwaarden gedeponneerd.

De verwachting is dat als gevolg van de realisatie van het cultuurcluster en de marketinginspanningen rond het religieus erfgoed het aantal bezoekers toeneemt. Wellicht ook buiten de tijden dat de tuin nu is opengesteld. Mocht die vraag er inderdaad komen, dan zoeken we naar mogelijkheden voor een ruimere openstelling.

Actie

- Openstelling voorsnog niet aanpassen maar steeds afstemmen op de toeristische ontwikkeling.
- Up to date houden van bezoekvoorwaarden.

1.5 Organisatie

Alle taken en functies zijn op dit moment redelijk tot goed bezet. Op enkele plaatsen is versterking wenselijk, zoals het bestuur, dat nu bestaat uit vier leden, en versterking en deskundigheid kan gebruiken op het vlak van collectie en algemeen bestuur.

De jaarvergadering is de plaats waar het bestuur verantwoording aflegt en vooruitblijkt naar de toekomst. In 2016 is een huishoudelijk reglement vastgesteld waarmee de rechten en plichten van vrijwilligers, begunstigers en bestuur beter zijn benoemd.

De begeleidingscommissie komt tweemaal per jaar bijeen en heeft in de afgelopen jaren uitstekend geadviseerd over enkele grotere projecten in de tuin, zoals de herinrichting van het gebied rondom de succulentenkas.

De interne informatievoorziening is sterk verbeterd door het per email versturen van nieuwsflitsen waarmee vrijwilligers op de hoogte worden gebracht van alle nieuws uit en rondom de tuin.

Het interne overleg van coördinatoren is eind 2016 opgeheven. De tijdige en volledige informatie-uitwisseling werd om allerlei redenen onvoldoende gehaald. Er is meer nadruk gekomen op de contacten van individuele bestuursleden met coördinatoren en vrijwilligers. Een informelere benadering die voorsnog wel werkt samen met de verbeterde informatievoorziening door de introductie van 'Nieuwsflitsen Arboretum Oudenbosch' die met regelmaat onder alle vrijwilligers wordt verspreid.

Actie

- Versterking bestuur met 2 leden.
- Bestuurlijke aandacht voor de versterking van de samenhang in de organisatie en het stimuleren van betrokkenheid van vrijwilligers.

1.6 Vrijwilligers

De stichting werkt sinds de oprichting uitsluitend met vrijwilligers en dat moet zo blijven. De gemiddelde leeftijd van een kerngroep groeit gestaag en het vinden van nieuwe aanwas blijkt niet eenvoudig. Eind 2018 tellen we circa 80 vrijwilligers. De gemiddelde leeftijd van het team stijgt gestaag en vormt als het zo doorgaat een bedreiging van de voortgang van de werkzaamheden. We blijven zoeken naar nieuwe (jonge) aanwas!

Omwille van de continuïteit en professionaliteit in met name de tuinwerkzaamheden is een meerjarige overeenkomst gesloten met Blom Hoveniers, onze partner in 't groen. Mogelijk dat we hier in de toekomst vaker gebruik van moeten maken. Verder helpt het in dit verband om te investeren in goed gereedschap en apparatuur om het werk efficiënter te maken.

Uitgangspunt van het vrijwilligersbeleid blijft 'plezierig werken in of in dienst van de tuin'. De door het bestuur vastgestelde 'informatiemap voor de vrijwilliger' biedt vrijwel alle relevante informatie over de tuin en de stichting. De vrijwilliger wordt geregistreerd met

NAW-gegevens omwille van de interne communicatie en vrijwilligersverzekering. Ieder jaar zijn we actief deelnemer bij bijzondere vrijwilligersevenementen zoals NL doet, maatschappelijke stages en doe- dagen voor bedrijven.

Actie

- Werven van vrijwilligers om bestand op peil te houden en vergrijzing tegen te gaan.

1.7 Financiën

De stichting is een ANBI -instelling (heeft geen winstoogmerk) en drijft volledig op de inzet van de vrijwilligers die met de financiële bijdragen van bezoekers, begunstigers, sponsors en gemeentebestuur zorgen voor de continuïteit van het bedrijf. De financiële situatie van de stichting is gezond. Er wordt gewerkt met een sluitende exploitatie. De reserves zijn voldoende op peil om tegenvallers op te vangen en bij te dragen aan bijzondere investeringen in de tuin. De voorzieningen zijn toereikend om het meer jaren investerings- en onderhoudsplan uit te voeren. Het beleid om geen leningen aan te gaan, wordt voortgezet.

Actie

- Het aantal begunstigers op te voeren tot 1000.
- De tarieven laagdrempelig houden.

1.8 Marketing

Arboretum Oudenbosch heeft een goede naam in de regio en daarbuiten. Het aantal begunstigers (circa 870) en het groeiend aantal bezoekers in de afgelopen jaren (gemiddeld 12.000) bewijzen dat. Met de realisatie van het plan Tivoli e.o., dat naar verwachting medio 2022 wordt voltooid, kan het religieus erfgoed een groeiende toeristische trekker worden. Voor ons als 'groene parel' te midden daarvan biedt dat kansen. In dit verband is het van belang samenwerking te zoeken op het gebied van marketing om meer bezoekers van ver buiten de regio te trekken. Ook binnen Halderberge en zelfs de directe omgeving liggen er nog mogelijkheden om het bezoek aan de tuin te verhogen. Nog te vaak hoor je in de buurt dat men wel van de tuin heeft gehoord, maar er nog niet is geweest. Via de Aesculus en Stuif-mail bereiken we onze begunstigers meerdere malen per jaar. Via Facebook en de regionale pers brengen we het publiek in de regio op de hoogte van wetenswaardigheden in de tuin. We zijn toe aan een nieuwe flyer om ons op diverse plaatsen onder de aandacht van toeristen te brengen. De nieuwe website is eind februari 2019 in de lucht.

Actie

- Er wordt een nieuwe flyer ontworpen en verspreid.
- Een onderzoek naar de mate van bekendheid van het Arboretum in de nabije omgeving om het aantal bezoekers uit die kring te vergroten.
- Versterken van de externe profilering c.q. ons imago door verder naar buiten te treden en nieuwe publieke, private en maatschappelijke relaties aan te gaan.
- Het versterken van de lokale samenwerking op het gebied van toerisme. Denk aan platform 'religieus erfgoed', Visit Halderberge, TIG en de Economische Koepel Halderberge (EKH).
- Het opzetten van bijzondere evenementen om de tuin te promoten. Bijvoorbeeld met bijzondere acties als 'burendag' en 'open' dagen.

1.9 Veiligheid

De veiligheid van onze bezoekers en medewerkers staat voorop. Op basis van het veiligheidsplan is een calamiteitenwijzer opgesteld voor noodsituaties. Het veiligheidsplan is te vinden in de bijlagen.

Actie

- Jaarlijkse bomenschouw op basis van het veiligheidsplan
- Jaarlijkse actualisering van het veiligheidsplan

1.10 Samenwerking

Als pure vrijwilligersorganisatie beschikken we niet vanzelf over de nodige professionele kennis en vaardigheden om de continuïteit van de collectie en de tuin te verzekeren. Met regelmaat doen we een beroep op andere partijen.

De afgelopen jaren is stevig ingezet op verdergaande samenwerking met diverse partners. Met enkele relaties is een bijzondere samenwerking aangegaan: onze partners in 't groen.

1.10.1 Partner in 't groen Blom hoveniers

Met Blom hoveniers is een driejarige basisovereenkomst gesloten met een optie voor vijf jaar voor het uitvoeren van het tuinonderhoud dat de capaciteit van onze vrijwilligers te boven gaat. Verder investeren we over en weer in expertise over onderhoudstechnieken en bieden ruimte voor opleiding.

1.10.2 Overige partners

1. Succulenten vereniging

De succulenten vereniging onderhoudt sinds midden jaren '90 de succulentenkas in de tuin. Het is noodzakelijk de toekomst van de succulentencollectie in de tuin opnieuw met elkaar te bepalen.

2. NVBT- samenwerking met andere botanische tuinen

De vereniging telt momenteel 26 tuinen die de afgelopen jaren stevig hebben samengewerkt aan het door de Nationale Postcodeloterij gesponsorde project 'Planten voor de Toekomst'. Dat heeft er bijvoorbeeld toe geleid dat de plantencollectie van de tuinen nu via de site van de NVBT vindbaar zijn. www.botanischetuinen.nl/planten/. De samenwerking op het gebied van collectie en educatie tussen de tuinen is zeer van belang vanwege de kennis en ondersteuning die we bij elkaar vinden. Juist voor ons als vrijwilligersorganisatie is er veel aan gelegen om deze samenwerking te onderhouden.

3. Hortus Leiden

De samenwerking met de hortus op vlak van educatieve activiteiten, onder meer het uitwerken van het jaarthema, is bijzonder en vooral verrijkend.

4. Arboretum Kalmthout

De samenwerking ligt vooral op het vlak van uitwisseling van informatie over planten en organisatie. Met enige regelmaat ontvangen we een gift als aanvulling op onze collectie.

5. Wevers groenbeheer

De samenwerking ligt op het vlak van advies over collectie en boomverzorging en het bieden van ruimte voor het afnemen van het proefexamen 'tree-technician' bij hun studenten.

6. Platform Parelpad

Met het oog op het toeristisch aantrekkelijk maken van het religieus erfgoed waarvan wij zelf ook deel uitmaken is het van belang om de onderlinge samenwerking te verstevigen rondom enkele gezamenlijke evenementen en de operationele activiteiten zoals o.a. openstelling.

7. SAVER

Met SAVER is in 2015 een overeenkomst gesloten om behulpzaam te zijn in de bedrijfsvoering i.c. het ophalen van groenafval. Dat is nodig nu de tuin zijn vierde decennium is ingegaan en de groter wordende hoeveelheid snoeihout, blad en andere groen niet afdoende meer is te composteren.

8. Gemeente Halderberge

De gemeente Halderberge levert jaarlijks een belangrijke financiële ondersteuning die samenhangt met de openstelling en het onderhoud en de meerwaarde van de tuin voor de samenleving. De financiën worden vooral ingezet voor het onderhoud door derden van gebouw en tuin.

1.11 Activiteitenplan **BEDRIJF** voor 2019-2023

Doel voor de komende vijf jaar: het verhogen van het bezoek tot circa 15.000 bezoekers per jaar.

De volgende concrete en soms nog verder uit te werken acties zorgen ervoor dat de tuin de komende jaren op het gewenst kwalitatief niveau open staat en voor een groeiend aantal bezoekers interessant is.

1. Een directere verbinding tussen de ingang van het te realiseren cultuurcentrum en onze eigen ingang realiseren.
2. Een afdoende oplossing vinden voor het opheffen van het hoogteverschil en de erfafscheiding aan de grens met het oude 'basketbalveld' bij de daar geplande bebouwing.
3. Entreegebouw duurzamer en comfortabeler maken voor baliemedewerkers en bezoekers door onder meer tocht te bestrijden, verwarming aan te passen, beeldoverzicht door middel van camera's, digitale informatievoorziening,.....etc.
4. Entreegebouw duurzamer maken: tocht door ramen en deuren bestrijden
5. Groot onderhoud aan succulentenkas in en na overleg met succulentenvereniging
6. Groot onderhoud aan theekoepel
7. Groot onderhoud aan splitpaden inclusief verwijderen van asfalt
8. Renoveren van het insectenhotel
9. Jaarlijks onderhoud aan nestkastjes en vleermuiskastjes
10. Bezoekers actief ondersteunen met informatie o.a. door middel van een informatieve toegangskaart en geschikte verwijzingen en informatieborden in de tuin.
11. Bedenken van een of twee nieuwe attractieve evenementen om bezoekers te trekken en een nieuwe beleving van de tuin te bieden. LIFE, het lichtfestival, biedt hier mogelijk een kans
12. Samenwerken met andere partijen (Parelpad, Visit Halderberge, TIG, EKH,..) om via gezamenlijke marketingactiviteiten meer bezoekers te trekken.
13. Openstelling vooralsnog niet aanpassen maar steeds afstemmen op de toeristische ontwikkeling.
14. Up to date houden van bezoekvoorwaarden.

15. Versterking bestuur met 2 leden.
16. Bestuurlijke aandacht voor de versterking van de samenhang in de organisatie en het stimuleren van betrokkenheid van vrijwilligers.
17. Werven van vrijwilligers om bestand op peil te houden en verder vergrijzing tegen te gaan.
18. Het aantal begunstigers op te voeren tot 1000
19. De tarieven laagdrempelig houden.
20. Er wordt een flyer ontworpen en verspreid.
21. Een onderzoek naar de mate van bekendheid van het Arboretum in de nabije omgeving om het aantal bezoekers uit die kring te vergroten.
22. Versterken van de externe profilering c.q. ons imago door verder naar buiten te treden en nieuwe publieke, private en maatschappelijke relaties aan te gaan.
23. Het versterken van de lokale samenwerking op het gebied van toerisme. Denk aan platform 'religieus erfgoed', Visit Halderberge, TIG en de Economische Koepel Halderberge (EKH).
24. Jaarlijkse schouw op basis van het veiligheidsplan
25. Jaarlijkse actualisering van het veiligheidsplan

2. EDUCATIE

Leren, *leren van bomen en planten*

De tuin is vooral ook een rijke leeromgeving voor onze bezoekers. Als 'botanic guardian' ligt hier een opdracht en een kans om, afhankelijk van leeftijd, belangstelling en aanleiding voor het bezoek, jong en oud de tuin als leeromgeving te laten ervaren. De vrijwilligers van de werkgroep educatie en de kenniskring van rondleiders, waar botanische kennis wordt onderhouden en uitgebouwd, stellen ons daartoe in staat. Met onderling presentaties, onderzoeksopdrachten, voorbereiding en uitwerking van thema's en excursies, leren we van en met elkaar. Van tijd tot tijd grijpen vrijwilligers de kans om de basiscursus dendrologie te volgen van de NDV, de Nederlandse Dendrologische Vereniging.

Sinds 2015 wordt elk jaar een jaarthema uitgewerkt in een boekje, dat dient als leidraad bij de tentoonstelling zoals die in relatie tot het thema in de tuin is uitgezet. We bieden rondleidingen met gids aan. De belangstelling daarvoor is de afgelopen jaren iets afgenomen. Gemiddeld boeken we nu jaarlijks zo'n 60 rondleidingen. De kindermiddagen hebben voor de deelnemers naast een recreatieve vooral ook een educatieve waarde. De zomer- en herfsteditie bevatten steeds leerzame programmaonderdelen. Het basis- en voortgezet onderwijs weet ons weer beter te vinden. Met name vanuit het basisonderwijs is er toenemend vraag voor groepsbezoek aan de tuin. Voor zover men zelf geen opdracht voorhanden heeft, hebben wij een educatief aanbod via rondleiding of activiteit zoals die bijvoorbeeld zijn ontwikkeld binnen het project 'tuin als lab'.

2.1 Doelgroepen

Veel bezoekers komen gewoon genieten van de tuin zonder specifieke belangstelling voor de collectie. Het is voor een botanische tuin van belang om die bezoekers, die wel die specifieke belangstelling hebben, aan ons proberen te binden. Dit met het oog op het op peil houden en uitbouwen van kennis onder de vrijwilligers.

De jeugd van basis- en voortgezet onderwijs vormt een belangrijke doelgroep, het zijn onze potentiële toekomstige bezoekers en wellicht ook vrijwilligers. Hun willen we aantrekkelijke en geschikte leerstof en leeractiviteiten aanbieden. De

kennismaking met de wereld van bomen en planten inspireert hun mogelijk tot een verdere kennismaking of tot een ontluikende intrinsieke belangstelling voor de botanie. De samenwerking met de onderwijsinstellingen is daarom belangrijk.

2.2 Programma

Het educatief aanbod is vraag-gestuurd en nog voor uitbreiding vatbaar. Tot nu toe wordt vooral op de wens van de bezoekers een programma aangeboden. Soms wordt een programma in samenspraak gemaakt. De capaciteit en kennis binnen de educatieve groep vrijwilligers heeft zijn grens, maar aan ambitie, inzet en enthousiasme ontbreekt het niet. Een leermiddel dat nog weinig wordt gebruikt, is de in 2017 ontwikkelde Hortus APP. Daarmee kun je chatten met onze kroonjuwelen. De individuele bezoeker kan dit op eigen telefoon gebruiken.

Elk jaar wordt een themaboekje gemaakt dat de individuele bezoeker begeleidt bij de rondwandeling. Voor de allerkleinste bezoekers is een kabouterroute opgezet, die veel enthousiasme losmaakt.

Binnen en buiten het seizoen kan een rondleiding worden geboekt, al dan niet met een specifiek thema.

Voor de groep kinderen van 8 – 12 jaar beschikken we over een aantal leerzame activiteiten uit eigen koker en uit het project ‘de tuin als lab’.

Naast het eigen aanbod bieden we gelegenheid aan professionals de tuin op een relevante en passende manier in te zetten bij een leerzame workshop, zoals ‘schrijven in ’t groen’ en ‘fotograferen in ’t groen’ en een activiteit als ‘bezinnen in ’t groen’. Al deze activiteiten maken gebruik van de tuin als rijke, inspirerende leeromgeving.

2.3 Evenementen

Een goede manier om de kring van (potentiële) bezoekers van de tuin te verbreden en meer bezoek te generen, is het (doen) opzetten van evenementen en andere aan de tuin gerelateerde activiteiten. De tuin is er immers om gezien te worden. En via extra activiteiten is een groter bereik en bezoekersaantal te realiseren.

De jaarlijkse plantenbeurs op de eerste zondag in mei is al jaren een publiekstrekker. Evenzeer is het een uitstekende gelegenheid voor hobby-kwekers om elkaar te ontmoeten, zich te tonen aan het publiek en hun overdaad aan planten van de hand te doen.

De open monumentendag waarbij de tuin op zaterdag en zondag gratis is opengesteld trekt doorgaans ook extra en nieuwe bezoekers.

Met de muziekkuitvoeringen en exposities in de tuin, het entreegebouw en de theekepel faciliteren we de amateur kunstenaar(s) en trekken we extra bezoek. Dat geldt evenzeer voor een activiteit als bezinnen in ’t groen en workshops die in de tuin worden gegeven worden.

De kerstopenstelling is uitgegroeid tot een traditie die, als het weer goed is, enkele honderden bezoekers trekt.

Ook met bijzondere, incidentele activiteiten, zoals het maken van trouw- en communiefoto’s, Burendag 2018 en LIFE (lichtfestival) trekken we nieuwe bezoekers.

2.4 Deskundigheidsbevordering

Leren van en met elkaar is dé manier om als groep van vrijwilligers de kennis en kunde op te bouwen om de tuin in stand te houden. Maar het stelt ook in staat om educatieve activiteiten te kunnen aanbieden en op verstandige en verantwoorde wijze aan collectiebeleid en -beheer te kunnen werken.

De kenniskring van de educatieve werkgroep en de kring van rondleiders ontwikkelen en onderhouden samen kennis over onze collectie, educatieve programma's en activiteiten. Waar mogelijk leren we graag van studenten die hier een ontwerp- of onderzoeksopdracht kunnen doen. Zo zijn er al heel wat studenten van Larenstijn actief geweest in de tuin. Maar ook leerlingen uit het voortgezet onderwijs kunnen hier aan de slag met een onderwerp voor een profielwerkstuk of onderzoeksopdracht. De hernieuwde relatie met Prinsentuin is hier een voorbeeld van.

Het bestuur promoot onder vrijwilligers het volgen van de cursus dendrologie en het bijwonen van excursies naar andere tuin.

We leren ook van de adviezen van de begeleidingscommissie, waarin specifieke deskundigheid in relatie tot het onderhoud van de tuin en het beheer van de collectie bijeenkomt.

2.5 Activiteitenplan EDUCATIE 2019 - 2023

Doel voor de komende vijf jaren: de mogelijkheden om het leren van en in de tuin voor ons zelf en het publiek zichtbaarder te maken

De volgende concrete en soms nog verder uit te werken acties zorgen ervoor dat de tuin als rijke leeromgeving steviger in beeld wordt gebracht.

1. Om doelgroep jongeren naar de tuin te halen, wordt de relatie met het basis- en voortgezet onderwijs wordt aangehaald.
2. De tuin als leeromgeving sterker onder de aandacht brengen bij het publiek in het algemeen en de doelgroepen in het bijzonder door:
  - a. Het programma-aanbod van leeractiviteiten samenvattend te beschrijven;
  - b. De digitale openstelling van onze collectie via de eigen en NVBT-website;
  - c. Jaarlijks een thema uit te werken;
  - d. Hieraan meer aandacht te geven in de perspublicaties
3. Het onderhouden van de samenwerking met andere NVBT tuinen op educatief vlak via de educatieve werkgroep.

3. COLLECTIE

Verzamelen, *onderzoek en hoeden van bomen en planten.*

Collectiebeleid en -beheer laten zich wel onderscheiden maar niet scheiden. Bij collectiebeleid is de centrale vraag 'waarom hebben we die bepaalde plant of willen we die toevoegen aan de collectie?'. Bij collectiebeheer gaat het om de vraag hoe we met de collectie omgaan, zowel administratief als in de tuin zelf.

Collectie

Tot op heden is er geen systematisch, samenhangend en op schrift gesteld collectiebeleid. Daarmee is vooral niet gezegd dat er niet over is nagedacht. De nu aanwezige collectie is er dankzij de overlevering vanuit de oude kloostertuinen, het tuinontwerp van Anton van Rooijen en niet in de laatste plaats dankzij het toeval.

-Een aantal historisch en dendrologisch interessante species zijn overgeleverd vanuit de oude kloostertuin, zoals de *Fagus Sylvatica 'pendula'* (1830-1840, omtrek 360 cm, hoogte 19 m), de *Parrotia persica* (1920-1930, hoogste exemplaar in Ned.) en de *Platanus 'occidentalis'* (1870-1880, omtrek 430 cm) die alle te vinden zijn in de Paterstuin. De

verzamelingen ‘rode lijst’ planten en laanbomen waren bijvoorbeeld voor een belangrijk deel al in de tuin te vinden toen die in handen kwam van de stichting.

-Bij het ontwerpen van de tuin heeft landschapsarchitect Anton van Rooijen zich laten inspireren door de lokale boomkwekers, die legden zich vooral toe op het kweken van laanbomen, de oorspronkelijke lanen in de kloostertuin en de geografisch herkomst van planten. In de tuin zie je dat terug in de lanen. In de collectie tref je een variëteit van laanbomen en in de soorten die over de ‘werelddelen’ in de tuin zijn geplant.

-Het overgrote deel van de collectie is te danken aan de factor toeval. Zo viel ons bij de bedrijfsbeëindiging van de kwekerij van mevrouw Jo Bömer een hele verzameling *Aesculus* in de schoot. Als bijzondere aanvulling op de toen bestaande en vooral prominente kastanjelaan werd die schenking met open armen ontvangen. Gezien de omvang en de kwaliteit van de schenking was er weinig voor nodig om de verzameling aan te merken als hoofdcollectie. Mede daardoor beschikken we nu over de grootste collectie *Aesculus* van de Benelux. Op enig ander moment bedacht de botanische tuin Leiden ons met een aantal *Viburnums*. Ook de verzameling specerijstruiken is grotendeels aan Leiden te danken.

De gehele collectie omvat op dit moment 2577 geregistreerde bomen en planten. Van de hoofdcollectie, de *Aesculus* (paardenkastanje) hebben we 63 soorten met in totaal 212 bomen. Met deze collectie zijn we onderscheidend van andere tuinen. Daarnaast zijn er diverse kleinere verzamelingen, zoals bijvoorbeeld die van de *Tilia* (Linde), de *Calicanthaceae* (specerijstruik) en de *Osmanthus* (Olijffamilie). Natuurlijk is de collectie ook anderszins in te benaderen dan op soort, zoals bijvoorbeeld de verzameling rode lijstplanten, planten die in voorkomen bedreigd zijn.

Beheer

Om de collectie te beheren is een eigen, praktische database ingericht (Access). Daarin liggen de antwoorden op de basisvragen die een collectiebeheerder steeds moet kunnen beantwoorden. Welke levende planten heb ik in de tuin, waar staan ze, waar komen ze vandaan en waarom heb ik ze eigenlijk? Deze database is de administratieve basisstructuur van collectiebeheer. Het is de plek waar systematisch informatie over de collectie wordt verzameld. Van daaruit kunnen we informatie verstrekken, labels maken voor de bordjes bij de bomen en planten, voldoen aan nationale en internationale regelgeving. Zo is bijvoorbeeld elke botanische tuin gebonden aan het biodiversiteitsverdrag (Nagoya protocol). Dat houdt in dat de verwerving, het beheer en gebruik van levend plantmateriaal onderworpen is aan regels ter bescherming. De controle daarop vereist zorgvuldige registratie die zonder een up to date database niet mogelijk is. Een goede registratie is ook een essentiële voorwaarde om de collectie open te kunnen stellen voor het publiek. Op dit moment zijn vanuit de eigen database 1292 planten ingevoerd in Cordia, de plantenzoeker op de site van de NVBT, waarin alle tuinen hun collectie samenbrengen. www.botanischetuinen.nl.

Tot op heden heeft slechts een enkele tuin binnen de NVBT haar collectiebeleid en -beheer op schrift gesteld. Daarom is in opdracht van de vereniging het handboek “collectiebeheer voor botanische tuinen, theorie en praktijk” geschreven. Het in 2019 verschenen handboek van de schrijvers Bert van den Wollenberg (TU Delft) en Hans Persoon (Universiteit Utrecht) ondersteunt de leden bij het formuleren en beschrijven van hun collectiebeleid en beheerplan. Het bestuur kiest voor het opzetten van een basaal collectiebeheersplan (beleid & beheer). Basaal, omdat we als stichting de geschoolde, professionele capaciteit missen. Met de kennis bij een kleine groep vrijwilligers, vooral autodidactisch opgedaan, is een basaal plan het maximaal haalbare en alsnog een niet te onderschatten forse opdracht.

3.1 Aanzet tot collectiebeleid

Bij het ontwikkelen van het collectiebeleid is de bestaande situatie vertrekpunt. Aan de hand van onder meer de volgende vragen zullen keuzes moeten worden gemaakt en zal geleidelijk een beeld ontstaan van het beleid dat we als stichting Arboretum op het gebied van collectie willen voeren.

- Welke verschillende verzamelingen treffen we aan in de huidige collectie? (Inventarisatie)
- In welk opzicht is elke deelverzameling van bijzondere waarde (historisch belang, uitstervend, zeldzaam, ...)?
- Welke van de deelverzamelingen verdienen prioriteit en waarom? (Extra zorg, aandacht...)
- Hoe kijken we aan tegen de ruimte die elke deelverzameling inneemt? Strookt dat met het belang dat we aan die verzameling hechten, dan wel de beperkt beschikbare ruimte (4 ha)?
- Zijn er deelverzamelingen die we willen afbouwen of kwijt willen en waarom dan wel?
- Naar welke bomen en planten gaan we op zoek als aanvulling op de collectie en waarom?
- Willen we en zijn we al zover dat we een deelverzameling (Aesculus?) kunnen aanmelden bij Stichting Nationale Plantencollectie?
- Hoe reageert onze collectie op perioden van grote droogte c.q. klimaatveranderingen; hoe komen we daarachter; hoe kunnen we daarop inspelen?

Omdat van de collectie al veel bekend is, is een aantal vragen betrekkelijk gemakkelijk te beantwoorden. Moeilijker, maar wel noodzakelijk is het om keuzes voor de toekomst te maken, anders gezegd, collectiebeleid te maken.

3.2 Aanzet tot collectiebeheer

Ook hier is de bestaande situatie het vertrekpunt van waaruit we met het antwoord op onder meer de volgende vragen beleid willen maken.

- Met welk model documenteren we systematisch de plantencollectie, met andere woorden wat leggen we vast van alle accessies?
- Hoe is de relatie geregeld tussen administratief en praktisch beheer van de collectie?
- Welke planten worden in het bijzonder gemonitord; wat leggen we waar vast; wie doet dat en met welk doel doen we dat?
- Hoe wordt de bestaande nationale en internationale relevante regelgeving nageleefd?
- Hoe wordt de collectie opengelegd naar het publiek?
- Hoe borgen we de maatschappelijke relevantie van de tuin? (Bijv. publieksinformatie, educatie, onderzoek, gegevensuitwisseling met andere tuinen?)

Deze opsomming is niet limitatief. Bij het opstellen van het plan zullen beslist nog belangrijke kwesties om een antwoord vragen.

Voor veel beheeraspecten is er in de dagelijkse praktijk al aandacht en soms een eigen vorm van handelen ontwikkeld. Enkele daarvan verdienen hier alvast aandacht omdat ze zonder meer als bouwstenen kunnen dienen voor het op te stellen beleid.

-Staand beleid is om elke boom en plant in de collectie te voorzien van een naamplaatje met daarop de volgende gegevens: naamgever; datum in de tuin; soortnaam; familienaam; Nederlandse naam; plaats van herkomst; accessienummer; in welke sectie van de tuin te vinden; gps-coördinaten. De zorg om elk collectie-item blijvend te voorzien van een goed leesbaar naamplaatje is een essentieel kenmerk van een botanische tuin en tegelijkertijd een 'tour de force' voor de organisatie.

-Voor het doen van onderzoek hebben we geen capaciteit in huis en dat zal wel zo blijven. Dat neemt niet weg dat we graag wetenschappers en studenten in staat stellen om onderzoek te doen aan onze collectie. Welk onderzoek c.q. vraag zouden we weg willen leggen?

-De registratie van de collecties van botanische tuinen is gebaseerd op accessie nummers, zo ook de database van onze collectie. Een accessie staat voor een groep zaden of planten die een uniek nummer hebben omdat ze:

1. Van hetzelfde taxon zijn
2. Uit dezelfde bron (bijvoorbeeld, alle zaden van één boom op hetzelfde moment geoogst)
3. Van hetzelfde type (plant/stek/bol/zaad)
4. Die gelijktijdig ontvangen zijn.

Het accessie nummer vormt de verbinding tussen de gegevens van een plant en de plant zelf. Accessies dienen ervoor om alle kennis over die plant te verzamelen en de kennis die de tuin door ervaring met de plant heeft daaraan toe te voegen, te kunnen vastleggen en aan die plant te koppelen. De gekozen opzet stelt in staat om eenduidig en eenvoudig informatie uit te wisselen met andere tuinen en het publiek of voor wetenschappelijk onderzoek. Onder het accessie nummer staat alle informatie die op de naambordjes in de tuin is te vinden.

-Het beheer van de collectie vraagt zowel administratief (database) als feitelijk onderhoud (tuin). Dat vergt een goede afstemming tussen degenen die zich hier respectievelijk mee bezig houden, te weten de tuinploeg, belast met het praktische onderhoud, en collectiebeheer die de administratie voert. Behalve een tuinjournal en incidentele overlegmomenten is er elk jaar in september een gezamenlijke, brede inventarisatie van werkzaamheden door de tuinploeg, collectiebeheer en het bestuur.

-Over de maatschappelijke relevantie van de tuin is wel in elk hoofdstuk of paragraaf van dit beleidsplan iets te vinden. Het grote aantal bezoekers, de rondleidingen, de belangstelling voor de bijzondere thema's en tentoonstellingen zijn daarvan duidelijke voorbeelden.

3.3 Activiteitenplan COLLECTIE 2019 - 2023

Doel voor de komende vijf jaren: het opstellen en vaststellen van het collectiebeheerplan Arboretum Oudenbosch.

De volgende concrete en soms nog verder uit te werken acties zorgen dat collectiebeheer in de komende vijf jaren in- en extern zichtbaarder worden en bijdragen aan de kwaliteit als botanische tuin.

1. Het opstellen en vaststellen van het 'beheersplan collectie Arboretum Oudenbosch'
2. Het op orde brengen en onderhouden van de naambordjes bij de collectie.
3. De afstemming tussen de praktische en administratieve verzameling te onderhouden.
4. Elk jaar op basis van een thema een tentoonstelling in de tuin organiseren.
5. Een afweging maken om de collectie Aesculus aan te melden bij SNP.

